

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
תנצב"ה

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

הידושין סד

מתניתין

בשבויה לא הימניה. [וגם במקרה השני (2) אינו נאמן, שהפסוק הנ"ל דיבר בנערותה ולא בבגרותה.]

מתניתין

מי שאמר בשעת מיתתו:

(1) יש לי בנים: נאמן והיא פטורה מיבום.

(2) יש לי אחים והיא זקוקה ליבום: אינו נאמן שהרי הייתה עד עתה בחזקת שאינה זקוקה ליבום.

גמרא

אלמא נאמן להיתר (1) ואין נאמן לאסור (2).

נימא מתניתין דלא כר' נתן - דתניא:

כוונת הברייתא להלן 'בשעת קידושין' היינו שרצה לפייסה ואמר שאין לו בנים או אחים, ואז לא תצטרך יבום, ובעת שקידשה לא התנה על מנת שיש לו.

בשעת קידושין אמר יש לו בנים - בשעת מיתה אמר אין לו בנים,
בשעת קידושין אמר אין לו אחים - בשעת מיתה אמר יש לו אחים.

א. רבי: נאמן להיתר דהיינו מה שאמר בשעת קידושין (יש לו בנים או אין לו אחים), ואין נאמן לאסור דהיינו שעת מיתה.

ב. ר' נתן אומר אף נאמן לאסור.

להלן דברי רבא ואבאי איך ליישב משנתנו כרבי נתן:

א. אמר רבא: שאני התם ברייתא כיון דבשעת מיתה קא הדר ביה אימא קושטא קאמר ר"ל מכיוון שחזר מדבריו הראשונים משעת הקידושין, מוכח שאומר את האמת ומפחד שלא יהא העוון תלוי בו, אבל במשנה שאיירי בשעת מיתתו בלבד אנו אומרים שמתכוון לצער אותה בלבד.

(קושיא) אמר ליה אבאי ולא כל דכן הוא? ! השתא ומה התם ברייתא דקא מרע ליה לדבוריה, אמרת קושטא קאמר, מתני' דלא קא מרע ליה לדבוריה, לא כ"ש? !
ב. אבאי -

מתני': דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני, דאמרין כיון דלא מוחזק לן בבני ולא באחי - אמר יש לי בנים נאמן שמעמידים על חזקתה הראשונה שאינה זקוקה ליבום, ואפילו שיבוא אחר ויאמר שהוא אחי המת, לא מאמינים לו.

יש לי אחים אינו נאמן לא כל כמיניה דאסר לה אכולי עלמא להוציאה מחזקתה.

[עד כאן דף סד עמוד א]

ברייתא: דמוחזק לן, חזקה בעלמא בלי עדות, באחי ולא מוחזק לן בבני:

דאמרין מה לי לשקר, מאי קאמר למה יועיל דיבור למיפטר מהיבם? על זה הוא נאמן לעקור את החזקה משום מצי אמר פטרנא לך בגיטא.

לולא חזרתו בשעת מיתתו, בין רבי נתן ובין רבי מודים שהוא נאמן, שאין אדם חוטא ולא לו, ואם הייתה זקוקה ליבום היה חוזר בו, והיא בחזקת שאינה זקוקה ליבום. ומחלוקתם היא איזה תוקף יש לדבריו הראשונים, דהיינו שכיוון שיכול לטעון מה לי לשקר הוי חזקה גמורה כאילו באו עדים ממש ולכן דבריו האחרונים אינם יכולים לעקור, והלכך אינו נאמן, והיינו שיטת רבי. או אפשר לומר שמה לי לשקר אינו נחשב כעדות גמורה ולכן לא עוקר לגמרי את חזקתה הראשונה, הלכך נאמן בדבריו האחרונים מכיוון שמעמידה על חזקתה לפני נישואיה - כדלהלן:

א. רבי - סבר מה לי לשקר כי עדים דמירי, ואתו עדים עקרי חזקה קמייתא -

ב. נתן - סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי, אך לא כעדים, לא אתי חזקה מה לי לשקר ועקרה חזקה קמייתא לגמרי

(1) קדשתי את בתי, קדשתיה וגרשתיה דהיינו קבלתי את גיטה כשהיא קטנה,

וכרגע והרי היא קטנה: נאמן לפוסלה מן הכהונה.

(2) קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה, והרי היא גדולה ר"ל שגדלה אמר כן: אינו נאמן ומותרת לכהן.

(3) נשבית, דהיינו ספק זונה, ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן.

גמרא

נאמנות בדברים שבידו לעשותם

הגמרא מקשה מדוע במקרה (1) האב נאמן, ולעומת זאת, במקרה השני והשלישי^{רמה} אינו נאמן. ומתרצת תירוצן ראשון ודוחה זאת, ולאחר מכן מגיעה למסקנא.

(קושיא) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

א. רישא בידיה לקדשה ולקבל הגט, א"כ מה לו לשקר, הרי אם הוא רוצה יכול לפוסלה עתה, סיפא לאו בידיה לפוסלה, ב-(2) משום שאינו יכול לקדשה שהיא גדולה וב-(3)

שאינו יכול למוסרה ביד גוי בין גדולה ובין קטנה.

כעת הגמרא מקשה שבגדולה עדיין יש לו את האפשרות לפוסלה, והיינו לקדשה לפסולים שהם פוסלים אותה אך הקידושין נתפסים. להלן הקושיות והתירוצים:

(קושיא) והרי בידו להשיאה:

לחלל דקא פסלה מכהונה - התנא שלנו סובר כרבי דוסתאי בן יהודה דאמר בנות

ישראל מקוה טהרה לחללין, ר"ל שסובר שבת חלל כשרה לכהונה, וכיוון שבתו כשרה גם אלמנתו כשרה, שהכלל הוא כל שאתה נושא את בתו אתה נושא אלמנתו.

[למרות שיכול לפוסלה ע"י שימסור לה לקידושין וגירושין, שאז היא גרושה, אך אם היא כוהנת אינו פוסלה בתרומה של בית אביה ובנשבות הוא בא לפוסלה גם לזה.]

לממזר - כרבי עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין האב יש לו יד למוסרה לקידושין בלבד.

אלמנה לכהן גדול: וכו' סימאי דתניא ר' סימאי אומר מן הכל עושה ר' עקיבא ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול, שהרי אמרה תורה לא יקח וסמך לו כתוב ולא יחלל:

חלולים עושה ואין עושה ממזרים, וכיוון שאינו עושה ממזר, הקידושין תופסים - הגמרא מתרצת שהתנא שלנו סובר:

כר' ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר - אלמא שאפילו אלמנה לכה"ג לא תופסים הקידושין.

יש מחלוקת האם דברי רבי ישבב מתייחסים על דברי רבי סימאי, ובא להוסיף אך חייבים, דהיינו אלמנה לכה"ג, או שאינו מתייחס על רבי סימאי, ומתכוון לומר שכל איסורי ביאה שבתורה אפילו חייבי עשה לא תופסים הקידושין. להלן הגמרא תדון בזה.

הניחא לר' ישבב אי לטעמיה דנפשיה שפיר, אלא אי לאפוקי מטעמא דר' סימאי קאתי, הרי בידו להשיאה:

לחייבי עשה?

עכשיו הגמרא מפריכה בקושיא נוספת, ולבסוף מגיעה למסקנת הדברים:

אמר רב אשי ותסברא? ! רישא משום דבידו הוא? ! נהי דבידו לקדשה, (1) בידו לגרשה?

ועוד (2) אילו אמר האי דלא ניחא בגוה מי מצי מקדש ניהליה בעל כרחיה? !

נאמנות שהתורה נתנה לאב בביתו נערה לאוסרה

(מסקנא) אלא אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה - כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש

הזה: דהיינו לאיש - אסרה, הזה התירה ולכן בנישואין הימניה רחמנא לאב,

^{רמה} כך מדויק מרש"י ד"ה סיפא לאו בידו ז"ל לקדשה משגדלה...

^{רמי} תוספות ד"ה רבי סבר מה לי לשקר. פי' הקונטרס דשעת קידושין כעדים דמו ועקר ליה לחזקה דהא מחזקין ליה מעיקרא באחי ולא בבני וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאין זקוקה ליבם וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקתה לא כל כמיניה ור' נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרה חזקה פי' מעיקרא הות האי אתתא בחזקה שזקוקה ליבם שהרי מוחזק לן באחי ולא בבני וכי הדר ואמר בשעת קדושין יש לי בנים אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהימן דאמר מה לי לשקר אי למיפטר מהיבם קאתי מצי למיפטר בהיבם שעה אחת קודם מיתתו [ואין נראה לר"י שנאמין אותו במה שאמר בשעת קדושין שהרי דעתו לקיימה אלא נראה לפרש מזה דאי בעי יכתוב לה גט בשעת קדושין לגרשה כ"ז שירצה אע"ג

הידושים סד

יוש ברייתא שמסייע לו

והתניא זה הכלל: כל שזמנו קבוע ואמר:

עד פני: רבי מאיר אומר עד שיצא רבי יוסי אומר עד שיגיע.

באיזה מקרה נחלקו ר"מ ורבי יוסי – שתי כיתי בנות / כת אחת

אמר אביי מחלוקת בשתי כיתי בנות, ששייך לקרות כל כת ראשונה ביחס לשנייה כגדולה

או כל כת שנייה קטנה ביחס לגדולה, אבל בכת אחת דברי הכל גדולה ממש קטנה

ממש אמצעית בשמה קרי לה ולכן היא מותרת.

[עד כאן דף סד עמוד ב]

מתניתין

(1) המקדש את בתו סתם שאמר 'בתי מקודשת לך' ולא פירש איזו, אין הבגרות בכלל – שאינה ברשות האב לקדשה.

(2) מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים, שנשא אשה שניה לאחר מיתת ראשונה, ואמר 'קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות שבקטנות': כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר' מאיר

רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות – סובר שלא נחית איניש לומר דבר שצריך לשאול לחכמים לאיזה בת הוא כיוון, ולכן כיוון לגדולה שבגדולות.

(3) קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם: קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות – כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות:

גמרא

קידושין שאין מסורים לביאה – האם יש הוכחה ממשנתנו שהו קידושין

הא קטנות בכלל אפילו שאין שם אלא שתי קטנות – שמעת מינה קידושין שאין מסורים לביאה הו קידושין? שהרי מחמת ספק אסור לכנוס שתיהן.

(דחיה) הכא במאי עסקין כשאין שם אלא גדולה וקטנה – בוגרות היינו בוגרות דעלמא. החידוש הוא שהבגרות דשויתיה אביהן שליח: מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה. (קושיא) מי לא עסקין דאמרה ליה קדושיי לך? (תירוץ) אפ"ה לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה:

[משנה] הצורך להשמיע את דין קידשתי את ביתי גדולה / קטנה

וצריכא – כדלהלן:

דאי אשמעינן קמייתא גדולה בהך קאמר ר' מאיר: דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה ושבח הוא לקרות בתו גדולה אם יש לו קטנה הימנה, אבל בהא קטנה אימא מודי ליה לר' יוסי דקטנה להך קטנה דכולהו קרי לה שכשיכול לקרותה גדולה לא קורה אותה קטנה.

ואי איתמר בהא קטנה בהא קאמר ר' יוסי דווקא הקטנה אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ.

צריכא להשמיע שניהם.

מחלוקת ר"מ ורבי יוסי אם מחית איניש נפשיה לספיקא – קידושין / נדרים

למדנו במשנה במקרים (2) ו(3) שכשאמר בלשון שיש כמה אופנים להבינו האם חוששין לכל הצדדים או שאומרים שהוא כיוון ללשון הכי פשוט שאין צריך להימלך לחכמים כיצד יתנהג. להלן הגמרא מקשה סתירה בדעת ר"מ ורבי יוסי ממשנה בנדרים ותתרוץ שצריך להפוך שיטתם שם.

למימרא דר"מ סבר מחית איניש נפשיה לספיקא ור' יוסי סבר לא מחית איניש לספיקא, והאיכא שמעינן להו?

דתנן הנודר – קונם שאיני נהנה לך: עד הפסח: אסור עד שיגיע.

עד שיהא פסח: אסור עד שיצא מכיוון שאמר לשון מיותר מתכוון בעוד שיהיה פסח.

עד פני פסח: לשון זה משמע יום אחד לפני הפסח, וכאן יש להסתפק מאיזה יום הוא מתכוון שהרי כל יום הוא לפני יום שלאחריו. ולכך נחלקו ר"מ ורבי יוסי כיצד לפרש את דבריו:

א. רבי מאיר אומר אסור עד שיגיע אך כשיגיע מותר, דלא נחית איניש לספיקא.

ב. רבי יוסי אומר עד שיצא אפילו יום אחרון, שהוא לפני סופו.

(תירוץ) אמר רב מוחלפת השיטה בנדרים. [להלן יתבאר דעת רבא שמסביר שלא נחלקו האם מחית לספיקא או לאו, אלא משמעות הלשון 'עד פני'. לכן לא צריכים לומר מוחלפת השיטה במשנה של נדרים אלא הופכים את הברייתא לקמן בלבד